

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

*Затверджено Вченою радою Рівненського
державного гуманітарного університету
Протокол № 3 від 23 лютого 2017 р.*

Ректор

проф. Постоловський Р.М.

**ПРОГРАМА
КАНДИДАТСЬКОГО ЕКЗАМЕНУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
19.00.07 – ПЕДАГОГІЧНА ТА ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ**

Пояснювальна записка

Кандидатський іспит зі спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія – має на меті визначення глибини психологічної підготовки здобувача, його наукового і культурного світогляду, рівня підготовки до самостійної науково-дослідницької діяльності. Складання кандидатського іспиту з педагогічної та вікової психології є обов'язковим для присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук.

Програма кандидатського іспиту зі спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія складена відповідно до програм підготовки фахівців у галузі психології за освітньо-кваліфікаційним рівнем “магістр” і відповідає вимогам якісної і ефективної підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів.

Для успішного складання іспиту здобувачу необхідно продемонструвати розуміння ключових проблем вікової та педагогічної психології, етапів її розвитку, сучасного стану науки в Україні та за рубежом, а також уміння виділяти проблематику в обраній галузі дослідження.

Особа, що складає кандидатський іспит, повинна добре знати програми з вікової та педагогічної психології для різних типів середніх і вищих навчальних закладів, чинні підручники та навчально-методичні джерела за цими науковими лініями. Крім того, вимагається добре знання публікацій періодичних видань. Здобувач має продемонструвати вміння викласти ключову проблему свого дослідження, довести її актуальність, проаналізувати різні точки зору з цього питання та аргументацію їхніх прихильників, обґрунтувати висунуту гіпотезу і хід її доведення.

Типова програма кандидатського іспиту зі спеціальності складається із двох програм: основної і додаткової.

Додаткова програма складається здобувачем відповідно до теми дисертаційного дослідження.

Кандидатський іспит зі спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія покликаний перевірити:

- рівень сформованості у здобувача психологічної компетенції;
- рівень сформованості професійно орієнтованої мотивації;
- рівень сформованості дослідницької компетенції;
- рівень сформованості загальної компетенції.

Для проведення кандидатського іспиту і захисту наукового реферату створюється державна комісія у складі голови і членів комісії (екзаменаторів з вікової та педагогічної психології). Екзаменаційну комісію очолює доктор психологічних наук. Комісія створюється щорічно наказом ректора і діє протягом календарного року.

Кандидатський іспит з педагогічної та вікової психології приймається один раз на рік у вигляді сесії. Строки сесії встановлюються ректором університету. Кандидатський іспит проводиться державною мовою.

Допуск до кандидатського іспиту здійснюється за наказом ректора університету. **До складання** кандидатського іспиту допускаються здобувачі, які виконали у повному обсязі програму підготовки і склали кандидатські іспити з філософії і та іноземної мови.

У разі отримання здобувачем незадовільної оцінки повторне складання іспиту протягом поточної сесії не дозволяється. Рішення комісії може бути оскаржене здобувачем у терміни, встановлені приймальною комісією.

1. Вимоги до здобувачів на кандидатському іспиті

На кандидатському іспиті здобувачі повинні продемонструвати глибокі знання теоретичних основ психологічної науки взагалі та двох її наукових ліній зокрема: вікової та педагогічної психології. Головною вимогою кандидатського іспиту до рівня теоретичної підготовки здобувачів є ґрунтовне знання ними основних проблем вікової та педагогічної психології, основних наукових теорій і концепцій. Відповідь здобувачів на іспиті повинна

підтвердити повноту їхніх знань категорійно-понятійного апарату з вікової та педагогічної психології, знання методичного інструментарію, нових підходів до трактування центральних понять, розуміння їхньої сутності, а також знання фактів, термінології, структур, принципів, законів, закономірностей, методів і засобів особливостей розвитку психіки людини у різні періоди онтогенезу.

Здобувач повинен також продемонструвати здатність аналізувати й будувати реальний навчально-виховний процес з психологічної точки зору, показати знання психологічних явищ та процесів, діапазон володіння вміннями й навичками операційного рівня, методичну грамотність, зокрема сформованість гностичних, конструктивно-планувальних, проектувальних, комунікативно-навчальних і дослідницьких умінь.

2. Порядок проведення, структура, зміст кандидатського іспиту і критерії оцінювання знань та вмінь здобувача

2.1. Порядок проведення кандидатського іспиту

Кандидатський іспит зі спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія для здобувачів проводиться відповідно до програми, затвердженої вченою радою психолого-природничого факультету РДГУ.

Кандидатський іспит проводиться за екзаменаційними білетами.

Кандидатський іспит складається із трьох частин: перша – відповідь на обов'язкові й додаткові питання основної програми; друга – відповідь на обов'язкові й додаткові питання додаткової програми; третя – захист заздалегідь (за місяць до іспиту) поданого і прорецензованого реферату.

Здобувач бере екзаменаційний білет у присутності голови екзаменаційної комісії та членів (екзаменаторів) Про взятий здобувачем номер білета робиться запис у протоколі.

Для підготовки відповіді здобувач використовує екзаменаційні бланки, які зберігаються після екзамену протягом року.

Разом з білетом здобувач одержує свій реферат і рецензію на нього. Здобувач знайомиться з рецензією і готується до захисту своїх наукових поглядів, викладених у рефераті.

На екзамені здобувачам дається 1 година на підготовку відповіді та ознайомлення з рецензією на реферат.

Оцінювання відповідей і реферату здійснюється згідно з критеріями, визначеними у програмі кандидатського іспиту.

Оцінка за кандидатський іспит виставляється після його закінчення на основі оцінок, отриманих здобувачем за відповіді на питання білета і захист реферату відповідно до критеріїв, які визначені програмою іспиту.

Оцінки оголошуються здобувачам головою екзаменаційної комісії в присутності усіх членів (екзаменаторів) комісії і здобувачів групи, які склали іспит.

Рівень знань здобувача оцінюється за чотирибальною системою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

2.2. Структура і зміст кандидатського іспиту

Кандидатський іспит складається із трьох частин.

2.2.1. Перша частина іспиту: усні відповіді на питання обов'язкової програми.

Екзаменаційний білет містить три питання у відповідності до обов'язкової програми. Екзаменатори можуть ставити додаткові запитання лише згідно обов'язкової програми.

Об'єкт контролю - рівень засвоєння теоретичних знань та володіння професійними вміннями, сформованими у здобувача в результаті вивчення обов'язкової програми з вікової та педагогічної психології

Форма контролю: співбесіда з екзаменаторами, яка передбачає відповідь здобувача на питання екзаменаційного білета.

2.2.2. Друга частина іспиту: усні відповіді на питання додаткової програми і виконання практичного завдання.

Екзаменаційний білет містить два питання у відповідності до додаткової програми: одне теоретичне і одне практичне. Крім того, екзаменатори можуть ставити додаткові запитання лише згідно додаткової програми. Додаткова програма розробляється здобувачем і висвітлює методологічні, загальнотеоретичні, концептуальні та онтогенетичні аспекти наукової проблеми, у галузі якої виконується дисертаційне дослідження

Відповідь на теоретичні питання оцінюється за критеріями:

- відповідність змісту;
- повнота і ґрунтовність викладу;
- доказовість викладу;
- термінологічна коректність;
- науковість. Практичного завдання
- точність (відповідність інструкції);
- правильність;
- оригінальність.

2.2.3. Третя частина іспиту: усний захист наукового реферату

Тему реферату здобувач обирає самостійно у відповідності до проблеми його дослідження. Підготовлений реферат подається на рецензування за місяць до проведення кандидатського іспиту.

Форма контролю: співбесіда з екзаменаторами, яка передбачає короткий виклад здобувачем його поглядів на обрану проблему дослідження і відповіді на зауваження рецензента реферату.

2.3. Критерії оцінювання відповідей здобувачів

Екзаменаційні питання розроблені на основі чинної програми кандидатського іспиту з дисципліни «Педагогічна та вікова психологія» і мають на меті комплексну перевірку теоретичної і практичної підготовленості здобувачів до реалізації дослідження з онтогенетичних проблем психологічної науки

Кожне теоретичне питання оцінюється за такими критеріями.

Оцінка **«відмінно»** виставляється:

- за умови досконального орієнтування здобувача у змісті висвітлюваних ним понять, процесів і закономірностей, безпомилкового знання фактологічного матеріалу, а також аргументованої відповіді на всі додаткові запитання;
- за правильне розв'язання практичних завдань, вміння застосувати теоретичні знання при аналізі особливостей розвитку психіки та особистості людини

Передбачається, що здобувач, який претендує на оцінку «відмінно», здатний вести глибоку і всебічно аргументовану дискусію з будь-якого проблемного питання, винесеного на кандидатський іспит.

Оцінка **«добре»** виставляється:

- за умови вільного орієнтування здобувача у змісті й обсязі висвітлюваних ним понять, процесів і закономірностей, знання основних фактів і документів, здатності відповісти на додаткові запитання;
- за в цілому уміле розв'язання практичних завдань з допущенням несуттєвих помилок, вміння застосувати теоретичні знання при вирішенні конкретних завдань.

Здобувач, який претендує на оцінку «добре», досить підготовлений для того, щоб підтримати дискусію з принципових питань, винесених на кандидатський іспит.

Оцінка **«задовільно»** виставляється:

- за умови загального орієнтування здобувача у змісті й обсязі висвітлюваних ним понять, процесів і закономірностей, неспроможності дати відповідь на всі додаткові питання;

■ за розв'язання практичних завдань із суттєвими помилками та неповне розкриття суті проблеми; за досить поверхове застосування теоретичних знань при вирішенні конкретних завдань.

Передбачається, що здобувач, який одержує оцінку «задовільно», поверхово класифікує та узагальнює набуті знання з проблематики кандидатського іспиту.

Оцінка «незадовільно» виставляється:

■ за умови, що здобувач не орієнтується у змісті й обсязі висвітлюваних ним понять, процесів і закономірностей, не знає основного фактологічного матеріалу або ж у своїй відповіді неправильно тлумачить базисні поняття, наводить перекохані формулювання чи хибний фактологічний матеріал;

■ за неправильне розв'язання практичних завдань; невміння застосовувати теоретичні знання, при вирішенні конкретних завдань.

2.4. Критерії підсумкового оцінювання відповідей здобувачів на кандидатському іспиті

Складниками підсумкового оцінювання є:

- оцінка за володіння обов'язковою програмою кандидатського іспиту;
- оцінка за володіння додатковою програмою;
- оцінка за реферат.

Підсумкова оцінка за три складники кандидатського іспиту

Оцінка «відмінно» ставиться:

■ за умови одержання здобувачем двох оцінок «5» за відповіді на питання обов'язкової і додаткової програм та оцінки «5» або «4» за реферат.

Оцінка «добре» виставляється:

■ за умови одержання здобувачем оцінок «4» і «5», або двох оцінок «4» за відповіді на питання обов'язкової і додаткової програм та оцінки «4» за реферат.

Оцінка «задовільно» виставляється:

■ за умови одержання здобувачем оцінки «3» хоча б за один із компонентів іспиту.

Оцінка «незадовільно» виставляється:

■ за умови одержання здобувачем оцінки «2» хоча б за один із компонентів іспиту.

Рішення екзаменаційної комісії про оцінку знань, виявлених при складанні іспиту, приймається на закритому засіданні комісії відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів комісії, які брали участь у її засіданні. При однаковій кількості голосів голови комісії є вирішальним.

Прийом іспиту проводиться відповідно до вимог чинного законодавства, нормативних документів Міністерства освіти й науки України та Вищої атестаційної комісії України.

3. Основна програма підготовки до кандидатського іспиту

Модуль 1 ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

Предмет та завдання вікової психології. Основні категорії вікової психології. Галузі вікової психології. Міжпредметні зв'язки вікової психології з іншими науками. Принципи вікової психології (детермінізму, розвитку, єдності психіки та діяльності, системності, об'єктивності, особистісного підходу). Класифікації методів дослідження. Специфіка застосування традиційних методів дослідження у роботі з дітьми. Спеціальні методи дослідження вікової психології.

Історія та сучасний стан вікової психології. Зарубіжна психологія. Вплив еволюційних ідей на становлення дитячої психології. Щоденники спостережень за розвитком дітей (І. Тен, Ч. Дарвін, В. Прейер). Внесок А. Біне, Е. Клапареда у розвиток дитячої психології. Натуралістичні концепції онтогенезу людини (Ст. Хол, Дж. Болдуїн, К. Грос).

Нормативний підхід до психічного розвитку А. Геззела. Теорія трьох ступенів дитячого розвитку К. Бюлера. Критичний аналіз теорії конвергенції двох факторів В. Штерна. Соціологічний (культуроологічний) підхід до онтогенезу психіки людини. Французька соціологічна школа (Е. Дюркгейм, П. Жане), французька генетична психологія (А. Валлон, Р. Заззо). Американська школа культурної антропології (Ф.Боас). Кроскультурні дослідження закономірностей розвитку та виховання дітей (М.Мід).

Сучасна зарубіжна психологія розвитку. Психоаналітичні теорії розвитку людини (З. Фрейд, А. Адлер, Е. Еріксон). Диспозиційна концепція розвитку Г. Олпорта. Теорія соціального навчання у сучасній американській психології (Р. Сірс, А.Бандура). Міжкультурні дослідження пізнавального розвитку дітей Дж. Брунера. Женевська школа генетичної психології Ж. Піаже. Внесок гуманістичної психології у загальне розуміння основних закономірностей розвитку та соціалізації людини.

Становлення вітчизняної вікової психології у середині 50-х – на початку 70-х років XIX ст. Питання психології розвитку у працях М. Пирогова, К. Ушинського, М. Весселя, П. Юркевича, П. Лесгафта, П. Каптерева, М. Ланге, А.Нечаєва, А.Лазурського, М. Рум'янцева. Експериментальний період у становленні психології розвитку (А. Сікорський). Організаційний період у розвитку вікової психології (П. Каптерев, А. Нечаєв, В. Бехтерев).

Перебудова психології розвитку на ідеології марксизму (1918–1936 рр.) Боротьба матеріалістичної та ідеалістичних парадигм в організаційному становленні психології, наслідки протистояння позицій К. Корнілова – Г. Челпанова для психологічної науки. Внесок у психологію розвитку людини М. Басова, П. Блонського, Л. Виготського, А. Лурія, А. Смірнова, І. Соколянского, С. Рубінштейна. Павлівський період у психології розвитку (1940–1960 рр.). Проблеми психології розвитку у працях С. Рубінштейна, Г. Костюка, О. Леонтєва, Б. Ананьєва, О. Запорожця, О. Люблінської, Н. Менчинської). Експериментально-психологічна розробка проблем психології розвитку у 1960–1990-х роках. Теоретико-експериментальні дослідження Л. Занкова, Д. Ельконіна В. Давидова проблем розвиваючого навчання. Вивчення закономірностей та особливостей розвитку дітей на різних етапах онтогенезу (Л. Божович, Т. Драгунова, І. Кон, В. Крутецький, М. Лісіна).

Теорія вікового розвитку. Поняття розвитку: форми, механізми, закони та закономірності розвитку, провідні лінії розвитку психіки в онтогенезі. Вчення Л.Виготського про ідеальну форму, знакове опосередкування, інтеріоризацію у психології розвитку. Категорії умов, джерел та рушійних сил. Основні закономірності розвитку людини в онтогенезі. Пристосування та присвоєння як основні механізми біологічної та соціальної еволюції людського індивіда. Сенситивний період розвитку, поняття соціальної ситуації розвитку, зони актуального та найближчого розвитку. Проблема провідної діяльності. Теорія провідної діяльності та її евристичний потенціал у психології розвитку. Новоутворення розвитку. Зв'язок організації виховних впливів, провідної діяльності та новоутворень розвитку. Вчення Л.Виготського про вік та періодизації психічного розвитку. Підвалини та схеми періодизації психічного розвитку. Класифікація періодизацій розвитку. Періодизації розвитку В. Штерна, Р. Заззо, З. Фрейда, П. Блонського, Л. Виготського, Л. Божович, Д. Ельконіна. Поняття літичних та критичних стадій розвитку. Загальна характеристика криз розвитку.

Регулятивний статус категорії віку у психології розвитку. Вік як одиниця проектування розвиваючих середовищ та освітніх процесів.

Соціальна ситуація розвитку немовляти. Феноменологія родової кризи (–2 міс. – +3 тижня). Пренатальні передумови розвитку. Народження дитини – перехід до нового типу розвитку. Інший як онтологічна основа життєдіяльності дитини. Основні ознаки нормального виходу дитини з кризи новонародженості. Новонародженість (0,5-4 місяця). Закономірності розвитку новонародженого. Комплекс пожвавлення як первинний синтез у розвитку дитини. Зосередженість – перша тілесно-поведінкова форма самостійності дитини. Кризові явища новонародженості (3,5–7 місяців) та їх подолання. Основні новоутворення віку. Розвиток пізнавальної сфери. Мовленнєвий розвиток. Акт хапання та його значення для психічного розвитку дитини. Ухід – прихід – нова форма сумісності дитини та дорослого. Поява предметних замісників у відносинах між ними. Власне немовлятість (6–12 місяців). Розпад комплексу пожвавлення. Дитина та дорослий як партнери з емоційно насиченої співпраці.

Іграшка як засіб спілкування дитини з дорослим. Розвиток рухливої та пізнавальної сфер немовляти. Значення виникнення почуття захищеності та довіри до навколишнього світу як базового новоутворення віку. Синтез людського тіла як “знаряддя знарядь”. Первинні форми свідомості немовляти. Криза немовлятості (11–18 місяців). Становлення предметного ставлення до світу як причина кризи. Автономне мовлення дитини. Формування здатності до прямоходіння та мовленнєвого спілкування – шлях нормального розв’язання кризи немовлятості.

Соціальна ситуація розвитку у ранньому дитинстві. Раннє дитинство (1 рік 3 місяці – 3 роки). Загальна характеристика віку. Спільна предметна діяльність як провідна в ранньому дитинстві. Розвиток предметних дій та наочно-практичного мислення. Роль мовного спілкування у психічному розвитку дитини до 3 років. Символізм та початкові форми ігрової діяльності. Гордість за власні досягнення як новоутворення віку. Феноменологія та причини кризи раннього дитинства (2,5–3,5). Шляхи виходу з кризи 3 років, роль самообслуговування та гри у подоланні кризи. Самостійність у ранньому дитинстві.

Дошкільний вік розвитку дитини (3 – 6,5 роки). Передумови та умови розвитку дитини дошкільного віку. Основні лінії розвитку особистості та інтелекту дитини у дошкільному віці. Психологічна характеристика гри. Сюжетно-рольова гра як основна форма дитячої самодіяльності та привласнення суспільного досвіду. Розвиток у грі пізнавальних процесів та особистісного потенціалу дитини. Спілкування дитини з дорослим. Дитячі спільноти та міжособистісні відносини у них. Роль рефлексії діяльнісного досвіду в розвитку свідомості, становлення порівняльної рефлексії та самосвідомості дитини. Самооцінка дошкільняти. Теорія ампліфікації (поглиблення) розвитку дитини-дошкільняти. Проблема готовності дитини до шкільного навчання. Криза дитинства (5,5–7,5 року). Феноменологія та причини кризи 6 (7) років. Поява внутрішнього плану переживань та потреба у прилученні до відповідального соціального життя. Пошук суспільно значимої та оцінюваної діяльності. Зародження персональності. Форми спілкування дитини з однолітками та дорослими. Готовність дитини до шкільного навчання як нормальний модус виходу з кризи дитинства. Проблема готовності дитини до шкільного навчання.

Соціальна ситуація розвитку молодшого школяра. Шкільне життя як перша ступінь соціальної зрілості. Статус школяра та його атрибути. Основні види діяльності молодших школярів: учіння, гра, праця. Навчальна діяльність як провідна для цього віку. Формування навчальної діяльності та пізнавальних процесів у молодших школярів. Новоутворення періоду. Становлення позиції учня як особистісне новоутворення цього віку. Розвиток теоретичного мислення та рефлексивної свідомості, довільність та самостійність молодших школярів. Проблема розвитку навчальної діяльності школярів молодших класів. Освіта та розвиток особистості у цьому віці. Гендерні відмінності розвитку пізнавальних інтересів та здібностей, емоційно-вольової сфери та характеру дітей молодшого шкільного віку.

Розвиток особистості у підлітковому віці (11–14 років). Феноменологія кризи підліткового віку. Передумови, процеси та результати психічного розвитку на етапі кризи. Фази вікового періоду. Фізіологічні, психологічні та соціальні індикатори онтогенезу підлітка. Особливості розвитку пізнавальних процесів та формування самосвідомості. Почуття дорослості у підлітків. Навчальна діяльність у цьому віці. Експериментування та становлення вправності. Потреба у самоствердженні та самостійності. Виникнення особистісної свідомості. Структура самосвідомості.

Підліток та дорослі: драматизм взаємовідносин. Психологічні особливості підліткових спільнот. Девіантна та деліквентна поведінка підлітків. Самовиховання у підлітковому віці.

Психологічні особливості ситуації соціального розвитку особистості в юнацькому віці (13,5–18 років). Фази юнацького віку. Психологічні особливості розвитку інтелекту та особистості юнака. Юність як завершуючий ступінь персоналізації. Рефлексія соціокультурного буття. Усвідомлення себе як особистості. Становлення суб’єктності в юності. Здатності до організації діяльності та співорганізації у ній. Проблема життєвого самовизначення як провідна проблема віку. Становлення світогляду. Особистісне та професійне самовизначення в юності.

Розвиток людини у дорослому віці. Проблема періодизації періодів дорослості. Криза юності (17–21 років). Феноменологія кризи. Розходження ідеальних уявлень про життя та реальності в юнацтві. Початок становлення дійсного авторства у визначенні та реалізації свого власного погляду на життя та індивідуального способу життя. Формування реальних життєвих планів як індикатор виходу з кризи. Активне опанування професійною діяльністю, соціальних ролей дорослого, пошук кола знайомств.

Молодість (19–28 років). Закономірності психічного розвитку у молодому віці. Молодість як період інтенсивного пізнавального розвитку. Розвиток функціональних відносин між окремими психічними процесами, їх залежність від характеру професійної діяльності та досягнень у ній (Б.Ананьєв). Пізнання себе у професійних ролях та подолання життєвих труднощів як норма вікового розвитку. Розвиток здатності до управління діяльністю. Шлюб та народження дітей: проблеми молоді сім'ї. Здобуття автентичності “Я є Я”.

Криза молодості (27–33 роки) та її психологічна характеристика. Усвідомлення необхідності подальшого професійного, соціального та особистісного зростання у кризі молодості. Подолання професійно-рольових та політичних домінацій. Побудова перспектив подальшого життя як спосіб подолання кризи.

Дорослість (32–42 роки) . Дорослість як “пік” професійних та інтелектуальних досягнень. Розвиток здібностей у період дорослості. Становлення культурно-історичного суб'єкта. Здобуття повноти діяльнісного способу життя. Завершення процесів індивідуалізації особистості у період дорослості.

Криза дорослості (39–45 роки). Феноменологія кризи дорослості як кризи цінностей. Пошук нового – духовного – змісту життя. Вироблення нового образу Я, переосмислення життєвих цілей, внесення змін у всі області своєї діяльності – продуктивний шлях подолання кризи дорослості.

Зрілість (44–66 років). Віковий портрет зрілої людини. Досягнення вершин в управлінській діяльності. Полівікова спільнота (однолітки, діти, онуки) як органічне життєве середовище зрілої людини, основне джерело переживань повноти життя. Проблема недовершеності світу та відповідальність людини. Виховання учнів та турбота про зростання молодого покоління.

Криза зрілості (55–65 років). Вихід на пенсію та завершення активної трудової діяльності. Необхідність підтвердження власної значимості для інших у цей час. Здобуття інтегративності у кризі зрілості.

Старість (62 роки – ...). Періоди старіння. Історичний характер довжини життя та строків старіння. Віковий портрет старої людини. Зміни у психології старих та похилих людей. Звуження простору міжособистісних відносин. Два психологічні типи старості. Мудрість як здобуття старості. Криза індивідуального життя людини. Спроби осмислити феномен смерті.

Модуль 2. ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Історія становлення педагогічної психології як науки. Принципи організації навчання підростаючих поколінь у філософській спадщині Конфуція, Сократа, Аристотеля, Піфагора та інших представників інтелектуально-політичної еліти стародавнього світу. Освіта у середньовічній Європі: монастирські школи та університети. Освіта в Україні: Братські школи, Києво-Могилянська академія, Острожський колегіум. Виникнення психолого-педагогічних ідей у психології нового часу (Дж. Локк, Я.-А. Коменський, І. Песталоцці, Ж.-Ж.Руссо). “Велика дидактика” Я.-А. Коменського як узагальнення досвіду організації освіти в Україні. Ідеї Дж. Локка про необхідність організації навчання та виховання підростаючого покоління на засадах гуманізму, парадигми диференціації та професіоналізації освіти. Етап теоретичного обґрунтування педагогічної психології як науки (І.Пірогов, К.Ушинський, М. Вессель) – 50–70-ті роки XIX ст. Становлення педагогічної психології як експериментальної науки (А.Сікорський) – 70– 90-ті роки XIX ст. Розвиток педагогічної психології на межі віків. Організаційне становлення науки (Г. Челпанов, В.

Бехтерев). Розвиток педагогічної психології у надрах педології (С. Холл, П. Блонський, Л. Виготський). Сучасні напрямки розвитку психолого-педагогічної теорії (Ж. Піаже, Е. Еріксон, Дж. Брунер, А. Бандура).

Предмет та задачі педагогічної психології. Педагогічна психологія як наука про основні механізми спрямованої соціалізації людського індивіда. Історичні види, форми, інститути та механізми соціалізації. Основні категорії Педагогічної психології (научіння, навчання, навчальна діяльність, виховання, формування, розвиток, засвоєння та усвідомлення, знання, вміння, навички). Задачі та проблеми педагогічної психології. Основні розділи науки. Міжпредметні зв'язки педагогічної психології з іншими науками. Схема О. Леонтьєва. Методологія та методи дослідження педагогічної психології. Система принципів педагогічної психології та їх евристичний потенціал в організації психолого-педагогічних досліджень. Класифікація методів педагогічної психології. Взаємозв'язок методології, методу та методики дослідження. Схеми організації психологічних методів у роботі з дітьми (Л. Виготський, І. Дубровіна, Й. Шванцара). Схема психологічного обстеження дитини за Л. Виготським.

Психічний розвиток та навчання. Поняття, форми, механізми та закономірності психічного розвитку. Теорії співвідношення навчання та розвитку у психології. Поняття психічного розвитку, його форми та основні закономірності. Теорії психічного розвитку у психології (біологізаторські, соціологізаторські, дуалістичні та діалектичні). Умови психічного розвитку, поняття соціальної ситуації розвитку, новоутворення, зони актуального та найближчого розвитку, основні лінії психічного розвитку дітей у процесі навчання та виховання. Роль провідної діяльності та сенситивного періоду у психічному розвитку дитини. Періодизація.

Психологічний аналіз учіння. Види научіння. Механізм научіння. Засади і теорії научіння. Учіння як вид пізнавальної діяльності. Види учіння. Структура учіння, його основні характеристики. Зарубіжні та вітчизняні теорії навчальної діяльності (функціоналізм, біхевіоризм, необіхевіоризм, когнітивна психологія, теорія соціального научіння, теорії Ж. Піаже, В. Давидова, І. Ільєсова, Л. Фрідмана). Покомпонентний аналіз процесу учіння. Характеристика мотивації учня. Проблема розвитку пізнавального інтересу. Поняття орієнтовної основи дій у педагогічній психології. Типи ООД та ефективність навчальної діяльності. Операційний компонент учіння. Класифікація навчальних дій. Психологічні умови ефективного формування навчальних навичок. Інформаційний компонент навчальної діяльності. Класифікація знань. Класифікація оцінок. Оцінка та відзнака у навчальній діяльності. Види контролю в учінні. Особливості та закономірності формування навчальної діяльності та пізнавальних процесів на різних вікових етапах розвитку дитини. Вікова динаміка формування компонентів навчальної діяльності. Вікові можливості засвоєння знань, вмінь та навичок. Навчаність та її властивості. Вікові особливості навчаності. Психологічні характеристики дітей з різним типом навчаності. Типи учнів з різною навчаністю, психолого-педагогічні умови їх ефективного навчання. Психологічна класифікація невстигаючих учнів. Розвивально-корекційні технології психологічної допомоги невстигаючим учням. Психологічні питання становлення самоосвіти школярів.

Психологічна характеристика процесу навчання. Психологічна суть навчання як процесу організації, стимуляції та управління навчальною діяльністю. Питання методології психології навчання у роботах П. Блонського, Г. Костюка, С. Рубінштейна, О. Леонтьєва). Класифікація типів навчання, психологічні теорії, що їх репрезентують (Я.-А. Коменського, М. Монтессорі, А. Матюшкіна). Психологічні закономірності управління процесом формування знань, вмінь та навичок. Ефективність навчання залежно від типу орієнтовної основи дії. Теорія поетапного формування розумових дій (П. Гальперин). Структура та типи навчання. Функції вчителя та учня за різних типів навчання (Я. Ітельсон). Сучасні теорії навчання. Концепція змістовного узагальнення як основа розвиваючого навчання (Д. Ельконін, В. Давидов, А. Маркова). Теорія проблемного навчання. Рівні проблемно-евристичного навчання (В. Крутецький). Психологічна характеристика програмованого навчання. Технологія створення навчальних комп'ютерних програм (Є. Машбиц). Теорія інтенсифікації навчання (Г. Лозанов). Феномен сугестопедії. Психологічні принципи організації активного навчання (А. Красило). Навчання соціальному мисленню на повсякденних матеріалах (Е. де

Боно). Психологічний аналіз досвіду безоцінкового навчання дітей (Ш.Амонашвілі). Прискорення та збагачення навчання обдарованих (Дж.Рензулі). Навчання як міжособистісна взаємодія (В.Ляудіс). Теорія модульно-розвивального навчання (М.Фурман). Психологічні особливості навчання дорослих. Теорії контекстного, дистанційного та кореспондентського навчання (Г.Щокін).

Психологічні проблеми виховання як процесу цілеспрямованого формування особистості. Основні психологічні механізми та закономірності формування особистості. Цілі виховання, зарубіжні та вітчизняні теорії виховання. Поняття виховного впливу, характеристики змісту, форм та засобів виховного впливу, класифікація виховних впливів. Основні принципи організації виховного впливу. Загальні методологічні принципи виховання. Теорія ампліфікації. Моральність. Психолого-педагогічні умови її формування. Психологічні питання формування моральної сфери особистості у теоріях Ж.Піаже, Л.Колберга, О.Запорожця. Суспільне середовище як виховний фактор. Питання формування духовної культури особистості засобами комунікації, творчості та навчання (В.Сухомлинський). Стиль педагогічного спілкування та прогноз ефективності виховних впливів. Психологічні проблеми діагностики та корекції особистості “важкої” дитини (А.Леонтьєв, В.Добрович). Поняття маніпуляції у виховному процесі. Сценарії маніпулятивної поведінки дітей та дорослих. Принципи організації актуалізуючого виховання. Особливості особистого розвитку дітей в умовах альтруїстичного виховання (Є.Субботський). Поняття шкільної психологічної дезадаптації. Первинна та вторинна дезадаптація, їх детермінанти, умови розвитку та подолання.

Психологія суб'єкта педагогічної діяльності. Психологічна структура педагогічної діяльності. Загальні та спеціальні педагогічні здібності. Поняття педагогічної майстерності. Типи педагогічного спілкування. Психологічні принципи організації продуктивного педагогічного спілкування. Елементи психокорекції та аутотренінгу у діяльності педагога. Засоби профілактики конфліктів у навчальному середовищі.

Психологічна служба у системі освіти. Основні задачі психологічної служби у системі освіти. Структура та функції психологічної служби (психодіагностична, психоконсультативна, психопрофілактична, психокорекційна, психопросвітня). Нормативні документи, що регулюють порядок роботи психологічної служби. Сучасний стан та тенденції розвитку психологічної служби у системі освіти. Напрямки взаємодії психолога, педагога та соціального педагога у процесі навчання та виховання дітей.

4. Вимоги до написання реферату

Реферат є самостійною письмовою науковою роботою, яку виконує вступник при підготовці до складання вступного іспиту. Реферат повинен містити письмову рецензію підготовлену кандидатом психологічних наук із фахової кафедри.

Робота над рефератом передбачає поглиблене вивчення обраної наукової проблеми, сучасної літератури, а також володіння навичками логічного узагальнення матеріалу, його логічного викладу.

Реферат повинен бути самостійною роботою, яка показує здатність автора розбиратися у психологічних питаннях, систематизувати теоретичний матеріал з обраної теми, творчо використовувати психологічні ідеї та положення для методологічного аналізу проблематики, у якій планує спеціалізуватися вступник. Думки інших авторів та цитати повинні мати посилання на джерела в загальноприйнятому порядку. Пряме запозичення положень без указівок джерел літературних текстів не допускається.

Тема реферату обирається вступником самостійно (за погодженням із передбачуваним науковим керівником). Як правило, тема реферату повинна відображати найважливіші психологічно-методологічні проблеми, які пов'язані з обраною науковою спеціальністю або планованою темою дисертаційної роботи вступника. Зміст реферату повинен бути погоджений з передбачуваним науковим керівником.

Реферат обов'язково повинен мати титульну сторінку, на якій розміщуються такі реквізити: “Рівненський державний гуманітарний університет”, в наступному рядку –

“Психолого-природничий факультет”, в наступному – „Кафедра вікової та педагогічної психології” далі розміщуються тема реферату, відомості про автора, місце й рік виконання реферату. Структурними елементами реферату є план, вступ, викладення змісту теми (як правило, 2-3 параграфи), висновок, а також список основної, використаної при підготовці й написанні реферату, літератури.

План включає всі перераховані вище структурні елементи реферату, з вказанням сторінок, на яких вони знаходяться. Основний зміст реферату розподіляється на параграфи чи розділи. Заголовки плану дублюються в тексті реферату.

Вступ найважливіший змістовний елемент реферату. Форма його - довільна, але в ньому повинні обов'язково знайти відображення такі питання: обґрунтування вибору теми, оцінка її з точки зору актуальності та важливості, визначення її місця в існуючій психологічній проблематиці, оцінка рівня і характеру розробки теми, зміст психологічної проблематики, яку автор вбачає в цій темі, формулювання мети й завдань дослідження в рефераті.

Основний зміст теми повинен бути самостійно виконаним дослідженням відповідно до проблеми, заявленої у назві реферату, узагальненням існуючої психологічної літератури або методологічною розробкою психологічної проблеми з вказівкою на її застосування у сфері наукових інтересів автора реферату.

У висновку необхідно дати коротке резюме того, що викладено у основній частині реферату, висновки, які зроблені з цього викладу, або посилання на методологічне й світоглядне застосування опрацьованого у рефераті матеріалу. Автор реферату повинен також указати на ту частину змісту реферату, яка є його особистим доробком.

Список використаної літератури повинен вказувати на вивчені автором роботи, за якими може мати місце бесіда стосовно змісту реферату. Цей список має включати в себе як фундаментальні наукові праці, так і останні публікації з обраної теми, наявні у вітчизняній та зарубіжній літературі. Використана література обов'язково має знайти своє відображення в рефераті (але не тільки шляхом прямого цитування).

Загалом текст реферату повинен бути за об'ємом 24-30 сторінок машинописного тексту через 2 інтервали. Він може бути виконаний у текстовому процесорі Microsoft Word 97, при цьому використовуються такі параметри: гарнітура Times New Roman, кегль 14, інтервал – 1,5 (на сторінці – 28-30 рядків), обсяг - 28-30 сторінок. Реферат має бути зброшурований. На кафедру подається перший примірник за підписом автора. Реферат повинен відповідати вимогам до наукової публікації, бути вичитаним, акуратно оформленим із застосуванням необхідного наукового апарату текстового викладу (вірно складений список літератури у відповідності з існуючими вимогами, звірені цитати).

5. Список літератури

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология: Учебн.пособие. – Г.С. Абрамова М.,1998. - 672 с.
2. Аверин В.А. Психология детей и подростков. / В.А. Аверин – СПб: Изд-во А.М.Михайлова, 1998.
3. Балтес П.Б. Всевозрастной подход в психологии развития: Исследование подъемов и спадов на протяжении жизни / П.Б. Балтес // Психологический журнал-1994. - Т.15.- с.60-80.
4. Бех І. Д. Психологія виховання. У 2 кн. / І. Д. Бех– К., 2004.
5. Бех І.Д. Від волі до особистості. / І.Д. Бех– К.: Україна-Віта, 1995, 240 с.
6. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О.В. Скрипченко та ін. – К.: Просвіта, 2005. – 416 с.
7. Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч. посібник / О.І. Власова– К.: Либідь, 2005.- 400 с.
8. Возрастная и педагогическая психология: Хрестоматия: Учебн.пособие / Сост. И.В. Дубровина, А.М. Прихожан, В.В. Зацепин. - М.: Академия,1998. – 320 с.
9. Возрастная психология. Хрестоматия / Сост. и науч. редакторы В.С. Мухина, А.А.

- Хвостов. – М.: Академия, 1999. - 624 с.
10. Волков Б.С., Волкова Н.В. Задачи и упражнения по детской психологии: Учебн. пособие. / Б.С. Волков, Н.В. Волкова – М.: Прогресс, 1991. - 144 с.
 11. Возрастная психология : личность от молодости до старости. / - М.В. Гамезо, В.С. Герасимова, Г.Г. Горелова, А.М. Орлова М.: изд. дом “НЕОСФЕРА”, 1999. – 272 с.
 12. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: Навч. посіб. / Т.В. Дуткевич - К.: Центр учбової літератури, 2007.- 392 с.
 13. Заброцький М.М. Вікова психологія. / М.М. Заброцький – К., 2002.
 14. Заброцький М.М., Павелків Р.В. Педагогічна психологія. Навч.посібник. / М.М. Заброцький, Р.В. Павелків – Рівне, 2003. – 297 с.
 15. Зимняя И.А. Педагогическая психология. / И.А. Зимняя – Ростов-на-Дону, 1997.
 16. Карпенко З.С., Савчин З.Я. Вивчення і розвиток уяви в дошкільному віці. / З.С. Карпенко, З.Я. Савчин - Коломия, 1996. - 47 с.
 17. Кле М. Психология подростка / Пер. с фр. / М. Кле – М.: Педагогика, 1991. – 176 с.
 18. Кулагина И.Ю. Возрастная психология. Развитие ребенка от рождения до 17 лет. / И.Ю. Кулагина - М.: Изд-во УРАО, 1997. - 176 с.
 19. Максименко С.Д. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження. / С.Д. Максименко – К.: НДПУ, 1990.
 20. Мухина В.С. Детская психология: Учебник для вузов. / В.С. Мухина – М.: Просвещение, 1995. - 272 с.
 21. Обухова Л.Ф. Детская (возрастная) психология: Учебник. / Л.Ф. Обухова – М.: Рос.пед.агентство, 1996. - 374 с.
 22. Основы психологии / За ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. – К.: Либідь, 1997. - 632 с.
 23. Павелків Р.В. Дитяча психологія: Навч. посібник. / Р.В. Павелків – Київ-Рівне, 2006. – 525 с.
 24. Рабочая книга школьного психолога / Под ред. И.В. Дубровиной. – М.: Просвещение, 1991. - 303 с.
 25. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста. / Ф. Райс – СПб: Питер, 2000. – 624 с.
 26. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога в образовании. Учебное пособие. / Е.И. Рогов – М.: Владос, 1996. – 529 с.
 27. Смирнова Е.О. Психология ребенка. Учебник. / Е.О. Смирнова – М.: Академия, 1997. - 320 с.
 28. Фельдштейн Д.И. Проблемы возрастной и педагогической психологии. / Фельдштейн Д.И. – М.: МПА, 1995. - 368.
 29. Хрестоматия по возрастной психологии / Ред. Д.И. Фельдштейн. – М. : МПА, 1994. - 256 с.
 30. Худик В.Г. Диагностика детского развития. Методы исследования. / В.Г. Худик – К.: Освіта, 1992. - 220 с.

ПИТАННЯ ДЛЯ КАНДИДАТСЬКОГО ІСПИТУ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ

19.00.07- педагогічна та вікова психологія

1. Основні етапи та напрямки розвитку вікової та педагогічної психології на Україні.
2. Методи вікової та педагогічної психології та їх класифікація.
3. Питання психічного розвитку людини у психологічних вченнях Античності, Середньовіччя та епохи Відродження.
4. Підхід до проблем вікової психології у філософських теоріях свідомості: дослідження розвитку психіки людини у Новий час.
5. Основні теорії психічного розвитку у першій третині ХХ ст.
6. Становлення основних психологічних шкіл у ХХ ст.

7. Принципи організації наукових досліджень у галузі вікової та педагогічної психології. Основні етапи психологічного дослідження.
8. Експеримент як основний метод вікової та педагогічної психології. Сутність психолого-педагогічного експерименту, його етапи.
9. Сутність та специфіка психічного розвитку.
10. Рушійні сили, умови та фактори психічного розвитку.
11. Визначальні фактори психічного розвитку. Біологічний фактор як передумова становлення психіки.
12. Психоаналітичні теорії дитячого розвитку. Теоретична концепція З. Фрейда. Розвиток класичного психоаналізу в роботах Анни Фрейд.
13. Когнітивний підхід у віковій психології. Теорія Ж. Піаже про інтелектуальний розвиток дитини. Відкриття егоцентризму дитячого мислення. Етапи інтелектуального розвитку в дитячому віці.
14. Епігенетична концепція розвитку особистості Е. Еріксона.
15. Соціокультурна теорія Л.С.Виготського. Розгортання теоретичних ідей у дослідження Харківської психологічної школи, роботах О.В.Запорожця, Д.Б.Ельконіна.
16. Концепція діалектичного характеру розвитку Г.С.Костюка
17. Стадіальний характер психічного розвитку. Його причини та рушійні сили. Поняття вікового періоду, його основні характеристики.
18. Сутність психологічних новоутворень. Динаміка основних новоутворень в онтогенезі. Дослідження новоутворень у психологічній науці.
19. Обдарованість як прояв нерівномірності розвитку. Вундеркіндний тип розвитку.
20. Діяльність як основа, засіб і умова психічного розвитку. Поняття провідного виду діяльності. Критерії провідної діяльності. Зміна провідних видів діяльності в онтогенезі.
21. Становлення психіки на першому році життя. Характеристика криз новонародженості та одного року. Експериментальні дослідження розвитку психіки в немовлячий період. Причини і наслідки соціальної депривації на першому році життя
22. Психологічні особливості розвитку в епоху раннього дитинства. Особливості та етапи розвитку предметної діяльності у цей період.
23. Основні лінії розвитку мови в ранньому віці. Експериментальні дослідження мовного розвитку у вітчизняній та зарубіжній психології.
24. Психологічний зміст кризи трьох років. Характеристика періоду роботах Ельзи Келер, Л.С.Виготського, Д.Б.Ельконіна.
25. Психологічні особливості розвитку пізнавальної сфери дошкільника. Дослідження сенсорних здібностей дітей у роботах Л.А.Венгера. Аналіз стадій розвитку мислення у роботах зарубіжних та вітчизняних вчених
26. Соціально-психологічна характеристика дитячих груп. Ігрові об'єднання дітей. Розробка методик дослідження стосунків у групах дітей дошкільного віку.
27. Роль спілкування з дорослими та однолітками у психічному розвитку дитини. Особливості виникнення комунікативної потреби та її розвиток. Характеристика мотивів спілкування дітей з дорослими. Основні форми спілкування
28. Розвиток вольової регуляції в дитячому віці. Критерії вольової готовності дітей до навчання у школі. Експериментальні дослідження особливостей вольової регуляції дошкільників
29. Роль ігрової діяльності у психічному розвитку дошкільника. Структура гри. Розвиток ігрової діяльності. Дослідження сюжетно-рольової гри у вітчизняній та зарубіжній психології. Роль дорослого у становленні ігрової діяльності.
30. Сутність психологічної готовності до шкільного навчання, її основні компоненти та показники. Діагностика психофізіологічної зрілості дітей до шкільного навчання. Використання методики Д.Векслера у роботі з дітьми дошкільного віку.
31. Психологічні особливості розвитку молодшого школяра. Психологічний аналіз соціальної ситуації розвитку школяра.
32. Оволодіння навчальною діяльністю в молодшому шкільному віці. Залежність успішності навчання від характеру мотивації. Діагностика рівня сформованості навчальної

діяльності.

33. Причини шкільної дезадаптації та їх корекція. Методи діагностики шкільної тривожності та неуспішності.
34. Інтелектуальна та особистісна рефлексія як основні новоутворення в молодшому шкільному віці. Становлення моральної свідомості та самосвідомості у даний період.
35. Психологічні дослідження кризи підліткового віку у кінці 19 початку 20 століття. Нові тенденції у вивченні підлітковості..
36. Особистісне зростання підлітка. Розвиток самосвідомості та Я-концепції в підлітковому віці. Процес пошуку самоідентичності.
37. Розвиток навчальної діяльності у підлітковому віці. Зміни у структурах навчальної мотивації підлітків. Дослідження навчальної діяльності школяра та її корекція.
38. Причини виникнення акцентуацій характеру у підлітковому віці. Основні типи акцентуацій. Діагностика і корекція акцентуацій і психопатій у підлітковому віці.
39. Характеристика пізнавальної сфери та розвиток вищих психічних функцій в юнацькому віці.
40. Особливості розвитку особистості в ранньому юнацькому віці. Формування концепції індивідуального сенсу життя та духовна самосвідомість особистості.
41. Розвиток самосвідомості в юнацькому віці. Діагностика самооцінки та міри домагань старшокласників.
42. Міжособистісні стосунки в юнацькому віці. Дружба та кохання у юнацькому віці.
43. Проблема періодизації індивідуального розвитку дорослої людини. Погляди Рибникова М.М. та Ананьєва Б.Г. на періодизацію життєвого шляху особистості.
44. Загальносоматичний розвиток та його зв'язок з психічним розвитком дорослої людини. Розвиток психічних процесів в період дорослості.
45. Кризи віку дорослості. Нормативні та аномальні кризи. Біографічні кризи. Вплив зміни життєвих ролей на самосприйняття. Дослідження криз у вітчизняній та зарубіжній психології.
46. Психосоціальний розвиток дорослих. Вплив професійної діяльності на розвиток у період дорослості. Діагностика професійної мотивації та професійної зрілості.
47. Пізня зрілість як етап і якість у психічному розвитку людини. Характеристика кризи „Я-інтеграції” у період пізньої дорослості Проблема старіння і помирання.
48. Історія психології учіння. Види учіння та структура учбової діяльності учнів.
49. Формування знань, умінь на основі поетапного засвоєння розумових дій. Співставлення концепцій П.Я.Гальперіна та В.В.Давидова щодо проблем розвиваючого навчання.
50. Процес засвоєння як зміст учбової діяльності. Експериментальні дослідження процесу засвоєння.
51. Особливості оволодіння учнями учбовою діяльністю. Розвиток уміння самостійно вчитися.
52. Поняття про навчання та його психологічні механізми. Психологічний погляд на дидактичні принципи.
53. Теорії навчання. Співвідношення наuczіння і розвитку. Класифікація навчання
54. Моделі навчання: інформаційна, операціональна, розвивальна. Психологічна сутність інноваційних методів навчання у сучасній школі.
55. Концепції управління процесом навчання. Управління як забезпечення єдності основних функцій діяльності вчителя та учнів.
56. Психологічний аналіз уроку. Основні критерії та підходи. Врахування принципу розвитку у процесі аналізу уроку. Загальна схема розгляду уроку.
57. Загальне поняття про психологію виховання. Соціально-психологічні аспекти виховання. Теорії виховання.
58. Психологічні механізми виховання: Роль переконування, навіювання, зараження у роботі з учнями. Психолого-педагогічні прийоми виховання. Методи стимулювання і корекції поведінки.

59. Поняття про моральність. Розвиток моральної свідомості та самосвідомості. Мотиваційні аспекти моральності. Вчинок як одиниця моральної поведінки. Відмінність просоціальної та моральної поведінки.
 60. Рівні морального розвитку школярів (за Л.Колбергом). Критерії оцінки вихованості учнів.
 61. Загальна характеристика педагогічної діяльності. Вивчення особливостей педагогічної діяльності у психологічних вченнях 20 століття.
 62. Здібності у структурі суб'єкта педагогічної діяльності. Структура педагогічних здібностей.
 63. Психологічна характеристика основних стилів педагогічної діяльності та керівництва. Дослідження стилів педагогічної діяльності у психологічній науці.
- Психологія педагогічної оцінки. Вчення Б.Г. Ананьєва про роль і сутність педагогічного оцінювання